

Wyrok z dnia 18 lutego 1998 r.

II UKN 263/97

W sytuacji, gdy istnieje wątpliwość czy sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona, zaskarżone kasacją orzeczenie podlega uchyleniu, a sprawa przekazaniu do ponownego rozpoznania, niezależnie od powołanej podstawy zaskarżenia.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Stefania Szymańska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższego po rozpoznaniu w dniu 6 lutego 1998 r. sprawy z wniosku Tadeusza J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w K. o zasiłek chorobowy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 11 lutego 1997 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach z dnia 5 czerwca 1996 r. [...] i sprawę przekazał temuż Sądowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z 1 lipca 1995 r. [...] ZUS - Oddział w K., zobowiązał Tadeusza J. do zwrotu kwoty 5.731,61 zł stwierdzając, iż kwota ta wypłacona z tytułu zasiłku chorobowego za wyszczególnione w decyzji okresy w czasie od 2 lutego 1993 r. do 7 marca 1995 r. nie przysługiwała mu, ponieważ na mocy decyzji organu rentowego [...] został z dniem 1 stycznia 1992 r. wyłączony z ubezpieczenia z tytułu zatrudnienia w PPW „J.” NKP. W decyzji z 1 lipca 1995 r. wyszczególniono, między innymi, okres zasiłkowy od 15 marca do 12 listopada 1993 r. Inną decyzją z tej samej daty [...] organ rentowy odmówił Tadeuszowi J. prawa do zasiłku chorobowego za okresy: 17 marzec - 15 kwiecień 1995 r., 18 kwiecień - 10 czerwiec 1995 r. i 14 - 26 czerwiec 1995 r.

W odwołaniu do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wnioskodawca domagał się ustalenia prawa do zasiłku chorobowego i odstąpienia od „egzekucji”.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy stwierdził, że skoro decyzją z 13 maja 1995 r. wnioskodawca został wyłączony z ubezpieczenia społecznego, to brak jest podstawy do przyznania zasiłku chorobowego.

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 1996 r. Sąd Wojewódzki oddalił odwołanie od obu przytoczonych wyżej decyzji z tym, iż mylnie określił, że decyzja [...] wydana została 27 czerwca 1995 r. (ta data została określona w decyzji jako data zgłoszenia roszczenia przez wnioskodawcę). W uzasadnieniu wyroku Sąd podał co następuje:

Prawomocnym wyrokiem z dnia 6 grudnia 1995 r. [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach oddalił odwołanie wnioskodawcy w sprawie o ustalenie obowiązku ubezpieczenia społecznego, podzielając stanowisko pozwanego ZUS-u w kwestii wyłączenia wnioskodawcy z obowiązku ubezpieczenia społecznego z dniem 1 stycznia 1992 r. [...] Rozstrzygnięcie powyższe, zdaniem Sądu, ma istotne znaczenie w przedmiotowej sprawie, bowiem zgodnie z treścią art. 5 i 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.) - zasiłek chorobowy przysługuje pracownikowi, który stał się niezdolny do pracy z powodu choroby w czasie trwania zatrudnienia lub w określonym czasie (do trzech miesięcy) po ustaniu zatrudnienia. Ponieważ wnioskodawca nie był objęty obowiązkiem ubezpieczenia społecznego w PPW „J.” od dnia 1 stycznia 1992 r. przedmiotowe zasiłki chorobowe mu nie przysługują. Wnioskodawca w wymienionym Przedsiębiorstwie był zatrudniony na podstawie umowy o pracę na stanowisku Prezesa Zarządu „J.” SA z tym, że w 1993 r. w wymiarze 1/2 etatu [...]. Powoływanie się wnioskodawcy, że mimo zaprzestania przez „J.” SA prowadzenia działalności gospodarczej w 1991 r. był on nadal zatrudniony na podstawie umowy o pracę, a więc podlegał obowiązkowi ubezpieczenia, jest chybione. Wnioskodawca wyjaśnił przed Sądem, między innymi, że aczkolwiek po 1 styczniu 1992 r. Przedsiębiorstwo nie prowadziło już produkcji ani usług, jednak on, jako Prezes tegoż przedsiębiorstwa, prowadził sprawy rozliczeniowe. Umowa o pracę zawarta z prezesem Zarządu SA jest ważna, jeżeli zakres jej obowiązków nie obejmuje prowadzenia i reprezentowania spółki. Wnioskodawca po zaprzestaniu prowadzenia działalności

„J.” SA nie mógł być objęty systemem pracowniczego ubezpieczenia społecznego, a umowa, na którą się powołuje, jest nieważna z mocy prawa.

W rewizji Tadeusz J. zarzucił niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy i wnosił o zmianę wyroku lub jego uchylenie oraz przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W szczególności twierdził, że kwestia jego podlegania pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu była wielokrotnie rozpatrywana przez sądy „przy okazji różnych spraw”, a ustalenia w tym zakresie były niejednolite. Jeszcze wyrokiem z 2 czerwca 1995 r. [...], zatwierdzonym przez Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 13 grudnia 1995 r. [...], uznano jego zatrudnienie w charakterze pracownika „J.” SA, oddalając odwołanie od decyzji ZUS z 14 stycznia 1994 r. obniżającej wysokość zasiłku chorobowego za okres od 6 lutego do 12 listopada 1993 r. z powodu wykonywania pracy.

Wyrokiem z 11 lutego 1997 r. [...] Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił rewizję.

W motywach wyroku Sąd Apelacyjny podał, iż Sąd Wojewódzki zaskarżonym wyrokiem oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji Oddziału ZUS w K. z 1 lipca 1995 r. odmawiającej mu prawa do zasiłku chorobowego za okresy: 13 marzec - 15 kwiecień, 18 kwiecień - 10 czerwiec i 14-26 czerwiec 1995 r. W rozważaniach zaś wywiódł, iż okolicznością istotną dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy było ustalenie, czy niezdolność wnioskodawcy do pracy powstała w okresie zatrudnienia, co jest równoznaczne z okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Prawomocnym wyrokiem z 6 grudnia 1995 r. [...], wywiódł dalej Sąd Apelacyjny, Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach orzekł, iż od dnia 1 stycznia 1992 r. wnioskodawca nie pozostawał w stosunku pracy ze Spółką „J.” i nie podlegał od tej daty obowiązkowi ubezpieczenia pracowniczego. Wyrok ten korzysta z powagi rzeczy osądzonej (art. 366 KPC) i wiąże wszystkie sądy w zakresie objętym jego merytorycznym rozstrzygnięciem (art. 365 KPC). Samo ustalenie tego faktu wystarczyło do oddalenia odwołania od decyzji organu rentowego. Odwołujący się twierdzi, że złożył wniosek o zaskarżenie wyroku [...] środkami nadzwyczajnymi. Jeżeli więc wyrok ten zostanie uchylony lub zmieniony, będzie to także podstawą do wzruszenia zaskarżonego rewizją wyroku rozstrzygającego sprawę odmowy wypłacenia zasiłku chorobowego.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego z 11 lutego 1997 r. Tadeusz J. złożył kasację z wnioskiem o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego z 5 czerwca 1996 r. [...] i przekazanie sprawy temuż Sądowi do po-

nownego rozpoznania. Kasacja zarzuciła: 1. naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 63 KP - w następstwie stwierdzenia, iż po dniu 1 stycznia 1992 r. wnioskodawca nie pozostawał w ubezpieczeniu społecznym w wyniku wygaśnięcia (nieistnienia) po tym terminie stosunku pracy (umowy o pracę). 2. naruszenia przepisów postępowania poprzez niezastosowanie art. 11 KPC, na skutek czego nastąpiło niekorzystne dla wnioskodawcy rozstrzygnięcie sporu. W uzasadnieniu kasacji wywiedziono, między innymi, iż Sąd „niewłaściwie do przedmiotu sprawy” stwierdził wygaśnięcie stosunku pracy w myśl art. 63 KP, czego konsekwencją była konkluzja o braku ubezpieczenia społecznego po dniu 1 stycznia 1992 r. Zakład pracy istniał bowiem nadal i stosunek pracy także. Ponadto w tej samej kwestii, tj. dotyczącej istnienia umowy o pracę wnioskodawcy po dniu 1 stycznia 1992 r., wypowiedział się także sąd karny obu instancji, dochodząc do diametralnie odmiennego stwierdzenia niż sąd ubezpieczeń społecznych.

I tak: Sąd Rejonowy w Kielcach Wydział Karny w wyroku z dnia 22 stycznia 1996 r. [...], utrzymanym następnie przez Sąd Wojewódzki w Kielcach Wydział Karny w dniu 23 października 1996 r. [...] stwierdził, iż wnioskodawca jest winnym tego, że będąc po 1 stycznia 1992 r. pracownikiem w Spółce „J.” SA i Prezesem Zarządu nie odprowadził zaliczki na podatek dochodowy należnej z tytułu swego zatrudnienia. Wnioskodawca po otrzymaniu powyższego wyroku Sądu Wojewódzkiego w dniu 22 listopada 1996 r., pismem z dnia 4 lutego 1997 r. powiadomił o treści tego wyroku Sąd Apelacyjny w Krakowie rozpoznający sprawę w trybie rewizyjnym. Wnioskodawcy nie jest znane, czy to pismo dotarło do wymienionego Sądu przed, czy po ogłoszeniu wyroku z dnia 11 lutego 1997 r. Wnioskodawca podkreśla, że u podstawy rozstrzygnięć obu „pionów Sądów”, tj. karnych i ubezpieczeń społecznych był ten sam stosunek prawny, z którego wynikały różne konsekwencje, a więc zarówno w sferze prawa karnego, jak i ubezpieczeń społecznych. Tym stosunkiem prawnym był stosunek pracy, zaś dopiero pochodnym tego stosunku, z niego wynikającym było ubezpieczenie społeczne. Skoro więc sąd karny stwierdził, że po dniu 1 stycznia 1992 r. wnioskodawca był zatrudniony w spółce „J.” SA, to przeciwne stwierdzenie „Sądu Ubezpieczeń Społecznych” w sprawie [...] pozostaje również w sprzeczności z treścią art. 11 KPC, wyrażającym zasadę prejudycjalności wyroku sądu karnego.

Niezależnie od tego wnioskodawca podnosi, iż „omawiany” wyrok Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych jest sprzeczny z innym prawomocnym wyrokiem Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, a mianowicie wyrokiem z dnia 2 czerwca 1995 r.

[...], utrzymanym w mocy przez Sąd Apelacyjny w dniu 13 grudnia 1995 r. [...]. Na podstawie tego wyroku w sprawie dotyczącej ubezpieczenia społecznego wnioskodawcy zostało jednoznacznie stwierdzone, że również w okresie po 1 stycznia 1992 r. pozostawał on w stosunku pracy w Spółce „J.” SA oraz w następstwie tego stosunku był ubezpieczony i w związku z tym należy mu się zasiłek chorobowy za okres od 6 lutego 1993 r. do 12 listopada 1993 r. Jest rzeczą znamioną, iż wyrok powyższy ZUS-Oddział w K. zaskarżył w drodze wznowienia postępowania, jednakże skarga o wznowienie postępowania nie została uwzględniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew twierdzeniu kasacji ani Sąd Wojewódzki w wyroku z 5 czerwca 1996 r. [...], ani Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku nie powołały się na art. 63 KP, w związku z czym zarzut naruszenia tego przepisu jest chybiony. Także nietrafny jest zarzut naruszenia art. 11 KPC. Zgodnie z tym przepisem ustalenia wydane w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Wnioskodawca - jak sam utrzymuje - został skazany wyrokiem sądu karnego za nieodprowadzenie zaliczki na podatek dochodowy należnej z tytułu swego zatrudnienia po dniu 1 stycznia 1992 r. Tylko w tym zakresie wyrok ten ma moc wiążącą; nie dotyczy to jednak sprawy będącej przedmiotem niniejszego postępowania.

Mimo powyższego Sąd Najwyższy nie oddalił kasacji, a to z następujących powodów. Zgodnie z art. 391¹¹ KPC Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji, bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Strony mogą przytaczać nowe uzasadnienie podstaw kasacyjnych.

W wyroku z 5 czerwca 1996 r. [...] Sąd Wojewódzki wymienił obie zaskarżone przez wnioskodawcę decyzje noszące datę 1 lipca 1995 r. Treść tych decyzji została dokładnie podana na początku uzasadnienia. Sąd Wojewódzki uznał, że skoro wnioskodawca został wyłączony z pracowniczego ubezpieczenia społecznego po dniu 1 stycznia 1992 r., to jego odwołanie od obu tych decyzji nie ma usprawiedliwionych podstaw. Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił rewizję od wyroku Sądu Wojewódzkiego, jednakże w uzasadnieniu wyroku odniósł się tylko do decyzji z dnia 1 lipca 1995 r. odmawiającej wnioskodawcy prawa do zasiłku chorobowego za okresy: od 13 marca do 15 kwietnia, od 18 kwietnia do 10 czerwca oraz od 14

czerwca do 26 czerwca 1995 r. W uzasadnieniu wyroku, poza ogólnym stwierdzeniem, że prawomocnym wyrokiem z 6 grudnia 1995 r. [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach orzekł, że od dnia 1 stycznia 1992 r. Tadeusz J. nie pozostawał w stosunku pracy ze Spółką „J.” i nie podlegał od tej daty obowiązkowi ubezpieczenia pracowniczego, brak jest ustosunkowania się do żądania organu rentowego zwrotu kwoty 5.1731,61 zł, czego dotyczy druga decyzja z tej samej daty. Jest to uchybienie Sądu, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy - gdy chodzi o żądanie zwrotu wypłaconej kwoty tytułem zasiłku chorobowego za okres od 15 marca do 12 listopada 1993 r.

Z powołanego w kasacji wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 grudnia 1995 r. [...] (zapadłego przed datą wyroku Sądu Wojewódzkiego i Sądu Apelacyjnego, wydanych w niniejszej sprawie) wynika, że Sąd ten oddalił rewizję organu rentowego od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach z 28 czerwca 1995 r. [...], którym Sąd Wojewódzki przyznał Tadeuszowi J. zasiłek chorobowy za okres od 12 maja do 25 maja 1993 r. oraz zobowiązał ZUS-Oddział w K. do wyrównania kwot zasiłków wypłaconych mu w okresie od 26 maja do 12 listopada 1993 r. z potrąceniem ich 25%. Z uzasadnień wyroków Sądów obu instancji wynika, że wnioskodawca w tym okresie był traktowany jako pracownik, przy czym zwolnienie lekarskie dotyczyło pracy najemnej. Skarga ZUS-Oddziału w K. o wznowienie postępowania od wyroku Sądu Apelacyjnego z 13 grudnia 1995 r. [...], została odrzucona postanowieniem tegoż Sądu z 27 czerwca 1996 r. [...]. W świetle powyższego istotne wątpliwości - bez bliższego wyjaśnienia organu rentowego - nasuwa żądanie zwrotu kwoty wypłaconego zasiłku za cały okres od 15 marca do 12 listopada 1993 r. W kwocie tej niewątpliwie mieści się kwota zasiłku za okres od 26 marca do 12 listopada 1993 r., a w tym przedmiocie - wydaje się - że można mówić o powadze rzeczy osądzonej (art. 379 pkt 3 KPC). Żaden z Sądów orzekających w niniejszej sprawie nie miał tego na uwadze.

W rozpoznawanej sprawie istota sporu sprowadza się do tego, czy wnioskodawca w latach 1993-1995 był pracownikiem Spółki „J.” SA, a w konsekwencji, czy z tego tytułu podlegał pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu. Orzeczenia wydawane przez Sądy, rozstrzygające poszczególne sprawy odnoszące się do tej kwestii, są sprzeczne. Świadczą o tym zarówno wyroki Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach, jak i wyroki Sądu Apelacyjnego. Ponadto należy podkreślić, że skoro Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku nie odniósł

się do odmiennego, wcześniejszego wyroku tegoż Sądu z 13 grudnia 1995 r. i poprzedzającego go wcześniejszego wyroku Sądu Wojewódzkiego z 29 czerwca 1995 r., to należy wnioskować, iż nie miał wiadomości o tych orzeczeniach.

Mając to na uwadze Sąd Najwyższy uznał za usprawiedliwiony wniosek kasacji o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach. W ponownym postępowaniu niezbędne jest bowiem zapoznanie się z całokształtem materiału dowodowego sprawy i ponowne jego rozważenie, w tym także z wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Kielcach - Wydziału Cywilnego z 27 czerwca 1997 r. [...], zasądającym od wnioskodawcy na rzecz Skarbu Państwa - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w K. odpowiednie kwoty z tytułu nieuiszczonych składek na ubezpieczenie społeczne za pracowników Spółki „J.” w okresie od sierpnia 1990 r. do lutego 1994 r. Z pozwem w tej sprawie przeciwko wnioskodawcy jako prezesowi Spółki „J.” wystąpił w dniu 7 maja 1994 r. ZUS-Oddział w K., żądając zasądzenia 160.572,54 zł. Sąd Wojewódzki zasądził 150.572,54 zł wraz z odsetkami i kosztami procesu. Wnioskodawca twierdzi, że w tej kwocie zostały uwzględnione także składki od jego wynagrodzenia.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji wyroku na mocy art. 393¹³ KPC.

=====